

Fatih BAĞMANCI

Selçuk Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Doktora Öğrencisi
Konya/TÜRKİYE
fatih_bagmanci@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0001-5895-27-58

**MUSTAFA SÂKİB DEDE'NİN
BİLİNMEYEN BİR ESERİ: NİKÂTÜ'L-
MA'ÂRİF MECMUASI¹**

AN UNKNOWN WORK OF MUSTAFA SÂKİB DEDE:
NİKÂTÜ'L-MA'ÂRİF MECMUASI (THE
COLLECTION OF THE POINTS OF KNOWLEDGE)

DOI Number: 10.28981/hikmet.397988

ÖZ

Mustafa Sâkib Dede edebiyat tarihimizdeki önemli Mevlevî şairlerden birisidir. Dîvân'ı ve Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân adlı eseri bilinen Sâkib Dede'nin Kütahya Vahidpaşa Kütüphanesinde mevcut Nikâtü'l-Ma'ârif adlı bir eseri daha vardır. İlk bakışta bir mecmua gibi görünse de müstakil bir eser mahiyetinde olan bu eser Sâkib Dede'nin bilinmeyen 282 şiirini ve çeşitli mensur metinlerini ihtiva etmektedir. Bu makalenin amacı Nikâtü'l-Ma'ârif'i tanıtmaktır

Anahtar Kelimeler: Mustafa Sâkib Dede, Nikâtü'l-Ma'ârif, Mecmua, Mevlevilik

ABSTRACT

Mustafa Sâkib Dede is an important Mevlevî poet in our literary history. In addition to his collection named Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân there's another work named Nikât al-Ma'ârif in the library of Vahidpaşa in Kütahya. From the first sight this work contains unknown independent 282 poetry and prose texts. The aim of this essay is to introduce "Nikât al-Ma'ârif"

Keywords: Mustafa Sâkib Dede, Nikât al-Ma'ârif, Mecmua, Mevlevilik

GİRİŞ

Mevlevî şairler, Türk kültür ve edebiyatında önemli bir yekûn teşkil eder. Bu şairlerden biri de Mustafa Sâkib Dede'dir. 1652 yılında doğduğu tahmin edilen Sâkib Dede'nin babasının adı İsmail annesinin adı ise Halime'dir. Endülüs'ten İzmir'e göçmüş bir şeyhin neslinden olduğu rivayet edilmiştir. İzmir'de tahsile başlamış ve daha sonra İstanbul'a giderek Fatih Medresesi'nde müderrislik yapmıştır. 1678'de katıldığı Çehrin Seferi'nde Derviş Hâc Muhammed Mevlevî isimli bir Mevlevî'nin etkisiyle Mevlevîliğe ilgi duymaya başlamıştır. Tarikat tercihini şuurlu bir şekilde yaptıktan sonra Edirne'de Neşâtî Dede'nin öğrencilerinden olan Seyyid Muhammed'den Dede unvanını almıştır. Bazı mutasavvıflarla beraber Mısır'a seyahat etmiş ve üç ay kadar Siyâhî Dede'ye hizmet etmiştir. Seyahatten döndükten sonra İstanbul'da Beşiktaş Mevlevîhânesi'nde IV. Murat'la sohbetlerde bulunması dedeler arasında kıskançlığa sebebiyet vermiş, bu hadise sebebiyle seyahate çıkmış ve seyahati

¹ Bu makale *Mecmua-i Nikâtü'l-Ma'ârif (43 Va 1456) Adlı Eserin Metin Ve İncelemesi* adlı yüksek lisans tezimizden istifade edilerek yazılmıştır.

esnasında Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân isimli tezkiyesini yazmaya başlamıştır. Konya seyahati esnasında II. Bostan Çelebî, kendisini 1690 yılında Kütahya Mevlevîhânesi postnişînliğine görevlendirmiş ve bu görevi 46 yıl ifa etmiştir. Postnişînliği sırasında çok fazla kişi kendisine bağlanmış ve bu kişiler üzerinde ciddi tesirleri olmuştur. Bu durum Hânedân-ı Sâkıbiyye denilen bir akım başlatmıştır. 1735 yılında vefat eden Sâkib Dede Mevlevîhâne'nin bahçesine defnedilmiş olmasına rağmen bugün Dönerler Cami adıyla cami olarak faaliyette bulunan bu Mevlevîhâne'de kendisine ait bir mezar taşı bulunmamaktadır. (Arı, e-kitap:1-31;)

Mevlevilik, Sâkib Dede'nin edebî şahsiyetini şekillendiren en büyük etkidir. Yaşadığı dönemde görülen tekke-medrese tartışmaları şiirlerini etkilemiş ve şiirlerinde Mevleviliğin savunuculuğunu yapmıştır (Dağlar, 2013: 59-72). Mutasavvıf bir şair olması hasebiyle nasihatlerde bulunmuştur. Bazı şiirleri hikemî tarza uymaktadır. Rint-zahit kavgası onun şiirlerinde de kendine yer bulmuştur.

Sâkib Dede'nin şu ana kadar bilinen iki eseri vardır:

Dîvân: Ahmet Arı'nın doktora tezi olarak hazırladığı eserin beş yazma nüshası vardır. 5689 beyitten oluşmaktadır. Arı tarafından hazırlanan çalışmada 37 kaside, 2 müsemmen, 5 müseddes, 2 tahmis, 165 gazel, 1 müstezat, 22 tarih kıtası, 48 rubai, 61 kıta, 51 nazım ve 1 mülemma bulunmaktadır. (Arı, e-kitap:7)

Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân: Mevlevilik tarihiyle ilgili bir eserdir. 3 ciltten oluşmasına rağmen tek cilt altında basılmıştır. Postnişînlerin, Mevlânâ'nın soyundan çelebilerin ve ileri gelen kadınların, çeşitli Mevlevîhâne'lerde şeyhlik yapanların vb. biyografilerini içerir (Saylan, 2014: 172)

NİKÂTÜ'L-MA'ÂRİF'İN TANITILMASI

1) Nikâtü'l-Ma'ârif'in Nüsha Tavsifleri

Sâkib Dede'nin, kendisiyle alakalı çalışmalarda zikredilen yukarıda adı geçen iki eserinden başka Nikâtü'l-Ma'ârif Mecmuası adlı bir eseri daha vardır. Makalemizde, tam adı *Mecmû'atü Nikâtü'l-Ma'ârif Ve'l-Hâviyetü Li'l-'İzâti Ve'l-Letâ'if* olan, adında mecmua² kelimesi geçmesine rağmen bilinen manasıyla bir mecmuadan ziyade müstakil bir eser sayılabilecek olan bu eser tanıtılmaya çalışılacaktır. Eserin bilinen iki nüshası vardır:

1.1)Kütahya Vahidpaşa İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nu. 43 Va 1456 (K1)

Eserin müstensihisi, Sâkib Dede'nin müritlerinden Derviş Muhammed Ali'dir. Eseri, Sâkib Dede'nin vefatından 14 yıl sonra 2 Muharrem 1163'te (Miladi 12 Aralık 1749) eserin asıl nüshasından istinsah etmiştir. Derviş Muhammed Ali, eseri “uğur sayarak haşır günü Sâkib Dede'nin ruhundan hayatlanmak, temizliğinden yararlanmak ve ruhaniyetinden nasiplenmek” amacıyla istinsah etmiştir (30b). Mecmuaya, Nikâtü'l-Ma'ârif'ten önce ve sonra bazı mensur ve manzum parçalar eklemiştir.

² Mecmua denilince genellikle bir derleyicinin başkalarının eserlerini topladığı eserler akla gelir. Şu ana kadar yapılan mecmua tasnifleri de hep buna göre yapılmıştır. Nikâtü'l-Ma'ârif'te ise Sâkib Dede başkalarının eserlerini değil kendi manzum ve mensur eserlerini toplamıştır. Dolayısıyla Nikâtü'l-Ma'ârif özel bir mecmuadır. (Mecmualar hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Aydemir, 2007; Gürbüz, 2012; Kılıç, 2012; Kurnaz ve Aydemir, 2013; Levend, 1998; Tanyıldız, 2012; Uzun, 2003)

Mecmuadaki bütün şiir başlıklarının kırmızı ve bütün parçaların aynı hatla yazılmasına bakılarak eserin tek müstensihinin elinden çıktığı anlaşılmaktadır. Mecmuada, Sâkib Dede'ye ait olan Nikâtü'l-Ma'ârif kısmında 242 gazel, 45 kıta ve bazı mensur parçalar bulunmaktadır.

1.2) Kütahya Vahidpaşa İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nu. 43 Va 1561 (K2)

Mecmuada herhangi bir istinsah kaydı olmayıp mecmuanın başında sadece “çün hazret-i vâlidim” şeklinde bir kayıt vardır. Bu kayda göre bu nüshanın müstensihi Sâkib Dede'nin çocuklarından biridir. Bu oğlunun, Sâkib Dede hakkında bir biyografi (Arı, e-kitap:1) yazmış olan Ahmed Hâlis Dede'de olabileceği düşünülebilir ancak bu konuda kesin bir kanaat ortaya koymak mümkün değildir. Şu kadarı söylenebilir ki neredeyse tüm şiirlerin yanında bulunan “*kuddise sırrahu*” vb. saygı ifadeleri ve eserin sonundaki “*cümlesi bercestedir*” şeklindeki kayıt, müstensihinin Sâkib Dede'ye gönülden bağlı bir mürit olduğunu göstermektedir. K1'de olduğu gibi Nikâtü'l-Ma'ârif'ten önce ve sonra, müstensih tarafından bazı manzum ve mensur parçaların eklendiği mecmuada, Sâkib Dede'ye ait olan Nikâtü'l-Ma'ârif kısmında 240 gazel, 45 kıta ve bazı mensur parçalar bulunmaktadır.

1.3) Nüshaların Karşılaştırılması

Nüshalardaki ortak şiir sayısı 284'tür. K1'de 141, 144 ve 184 numaralı şiirler, K2'de 288 numaralı şiir olmak üzere bir nüshada bulunup diğer nüshada bulunmayan toplam 4 şiir vardır. Bunların da hesaba katılmasıyla Nikâtü'l-Ma'ârif'teki şiir sayısı 288 olarak ortaya çıkmaktadır. Nikâtü'l-Ma'ârif'te bulunan mensur parçalar her iki nüshada da tamamen aynıdır. Yalnızca 5 mensur parça K1'de herhangi bir başlıkla verilmemişken K2'de “*Nükte*” başlığıyla verilmiştir. K2'de hemen hemen tüm başlıklardan sonra “*kuddise sırrahu*” vb. saygı ifadeleri bulunurken K1'de bu ifadelere rastlanmaz. Nikâtü'l-Ma'ârif kısmından önceki ve sonraki manzum ve mensur parçalar her iki nüshada da farklıdır. Bunlar müstensihlerin kendi arzularına göre seçtikleri metinlerdir. Her iki nüsha da gayet özenilerek istinsah edilmiştir.

Her iki nüsha da müellif nüshası değildir. K1'de zaten müellif nüshasından istinsah edildiğine dair bir kayıt (30b) vardır. K2'de de şiir sayısının K2'ye göre eksik olması asıl nüsha olmadığına bir delildir. Ayrıca metin başlıklarından sonraki saygı ifadeleri, 46 yıl mürşitlik makamında bulunan Sâkib Dede'nin kendisi için kullanamayacağı ifadelerdir. Başka birisinin bu ifadeleri eklemiş olma ihtimali çok zayıftır çünkü hatta bakılarak eserin tek elden çıktığı kolaylıkla görülebilir.

2) Nikâtü'l-Ma'ârif'in Şekil Özellikleri

Mecmuadaki iki beyitlik şiirler “*Kıt'a Lehu*” başlığı altında verilmiştir. Parça, cüz anlamlarına gelen kıta, edebî terim olarak iki ya da daha çok, 9-10 beyte kadar olan, matla ve mahlas beyti bulunmayan yani *xa xa xa* kafiyeli bir nazım şeklinin adı olarak tanımlanmıştır (Aksoy, 2002: 505). Bir başka tanımlamaya göre ilk mısraları serbest, ikinci mısraları birbiri ile kafiyeli aynı vezindeki en az iki beyitlik nazım biçimidir (Kurnaz ve Çeltik, 2011: 289). Çok sayıda beyitten oluşan (iki beyitten daha fazla olan) kıtalara “*kıt'a-i kebîre*” denilmektedir. Kıt'a-i kebîreler otuz-kırk beyit kadar olabilmektedir (İpekten, 2005: 52).

Kıta, diğer nazım şekillerinden ilk beytinin kafiyeli olmaması noktasından ayrılır. Eserde “*Kıt'a Lehu*” başlığı altında verilen şiirlerin ekseri kıta değildir. Bu şiirler *aa xa* şeklinde kafiyelendiği için bu şiirlere kıta demek doğru değildir. Son yıllarda yapılan çalışmalarda nazım diye şekil olmadığı, *aa xa* şeklinde kafiyelenen her şiirin gazel olduğu ortaya koyulmuştur (Kurnaz ve Çeltik, 2011). Bu yeni görüşleri esas alarak *xa xa* şeklinde kafiyelenmiş her şiiri - başlıkları müstensih tarafından kıta, müstezat, lugaz vb. yazılsa bile- kıta tipi olarak, kafiye düzeni *aa xa* olan tüm şiirleri de gazel tipi olarak kabul ettik. O halde, kıta kelimesi mecmuamızda bir nazım şekli olmaktan ziyade parça anlamında kullanılmıştır. Bu bilgiler ışığında Nikâtü'l-Ma'ârif'te 243 gazel ve 45 kıta olmak üzere toplam 288 şiir bulunmaktadır.

Nikâtü'l-Ma'ârif'teki şiirler, çalışmamızdaki şiir numaraları, matla beyitleri, K1'e göre varak numaraları ve nazım şekillerine göre tablo halinde şu şekilde gösterilebilir:

Şiir Nu.	Matla Beyti	Varak Numarası (K1)	Nazım Şekli
1	Muş-ı hâke cânı meccânen viren şâh-ı kerîm ‘Âcizân-ı bendesinden âb u nân itmez dirîğ	2a	Kıta
2	Râhında o şâhuñ gam u hemden güzêr olmaz Bir vechile ta‘ yîn-i kaderden hâzer olmaz	2a	Gazel
3	Ni‘ met-i pîrûn cevher-i dendânı döküldi Hil‘ at-i kibrûn kâmet-i şimşâdı büküldi	2a	Gazel
4	Hâlen ü kâlen ki her şey hamdle tesbîh ide Keffe-i mîzân-ı halkı pes ne şey tercîh ide	2b	Gazel
5	Pelle-i mîzân-ı hamdi fîh kim tercîh ide Fîh olınca dâhil şey devrini taşrîh ide	2b	Gazel
6	Ta‘ n iderse ehl-i ‘aşka bed-güher Bu meşeldür it ürür kervân geçer	2b	Kıta
7	Ehl-i ta‘ nuñ hâsılı tâ‘ ündir Mülk-i kıst-ı Hâk‘da bu kânûndir	2b	Gazel
8	İsteriseñ semtüne atmaya harfi zebân Söyleyene bakmayup söyleteni gör hemân	2b	Gazel
9	Ol nedür kim küfr ü dîni cem‘ idüp bir muhterem Vâdi-i ‘ilm ü ‘amelde eylemiş zâtın ‘alem	3a	Gazel
10	Cân olursa olmasun bir bî-bedel cânânsız Nîm cû degmez olursa bir nefes cân ânsız	4a	Gazel
11	Rumûz-ı fi‘l u kavîl-i pîrde hâlî degüldir Mefâtiḥ-i tîlsimât-ı künûz cân u dildir	4a	Gazel
12	Rûz u şeb şanma zamânuñ iki âvâresidür Defter-i ömrûñ ikiyüzlü varaḳ-pâresidür	4a	Gazel
13	Cânib-i dildârdan cânâ gelen hoş haber Bu dil-i virânemüz k‘eyledi genc-i güher	4b	Gazel
14	Rûh u ‘aql u kalb u nefis ü her birinüñ ‘askeri Cem‘ olup meydân-ı âdemde ‘aceb hengâme-vâr	4b	Kıta

15	Hezâr zârla her nâza şad niyâz idegör Fedâ-yı cânla kendüni ser-firâz idegör	4b	Gazel
16	Bî-hûde degül gerdiş-i dolâb-ı sipihri Şâd-âb-ı kerem itmededür gülşen-i ömri	4b	Gazel
17	Zemîn ü âşumân ender semâ' est Mekânî vü mekân ender semâ' est	4b	Gazel
18	Bilmeyen nefsinî hiç ğayrıyı kat' â bilemez Bildigin bilmedigin fark idüp aşlâ bilemez	5a	Gazel
19	'Âlem-i nâsût tende suğbe-i nâmusdır Görmeyen sîmurgla nâmûs leng ü zârı bir	5a	Gazel
20	Germ ü serd-i nefes olduĝda esâs-ı i' mâr Germ ü serde didiler ehl-i başiret mi' mâr	5a	Gazel
21	Zü'l-cenâh-ı 'adl u inşâf olsa esbi devletün Rûz-ı maşşerde olur berķi burâķı cennetün	5a	Gazel
22	Sîm ü zerdür çeşm-i âz maţlaba şems ü kamer Rûşen olmaz görmese bir lahza rûy-ı sîm ü zer	5a	Gazel
23	Tîĝ-i 'azmin o ki ihlâşıla her dem bilemez Medħal-i ĝazve-i kübrâsını muħkem bilemez	5a	Gazel
24	Ey gerdiş-i bî-hûdede ser-geşte vü gümrâh Gel dâ'ireni yokla vü kendünden ol âĝâh	5b	Gazel
25	'Âlem-i tekvîn pür-telvîn-i bâ-taĝyîrdür Gerçi eşbâh u nazâ'ir-i mühim tekrîrdür	5b	Gazel
26	Olmasun ĝuş-ı nefis nâţıkadâr Ğayrı mażmûna ehl-i dil zinhâr	5b	Gazel
27	Terk-i şehd-i şehvet idüp mûmveş Varlığı âlâyîşin muħkem şıķan	5b	Kıta
28	Râĝ-ı tende hezâr zârum var Bâĝ-ı dilde 'aceb hezârüm var	5b	Gazel
29	Rûy u müdan ümîd ü bîmüm var Devletünde dil-i rû-nîmüm var	5b	Gazel
30	Bu dil-i dîvâneye yâr ideli pek nazâr Her nefesin eyledî ĝuşına dünyâ ĝüher	5b	Gazel
31	Dil-âzârı idüp ĝayret dil-âzürde Olur tab'ı ĝam-ı nekbetle pejmürde	5b	Gazel
32	Bu menzil-i hengâmeye im'ân iderek Geldikde bilindi ki nedür iş giderek	6a	Gazel
33	Sîne-i bî-kînedür âyine-i 'âlem-nümâ Ķalb-i pür-endîşedür girdâb-ı deryâ-yı belâ	6a	Gazel
34	Sâlik kim ola muntazır-ı vaķt-i mükâfât Seng-i reh-i ser-menzilidür ĥasret-i mâ-fât	6a	Gazel
35	Gehvâre-i zemîne ki mevti ķonur niyâm Tahrîk olunmadan k'ola uyķuları tamâm	6a	Gazel
36	Li'llâhi'l-mülke eyleyen iķrâr Birden olur dü çeşmine iki ĥâr	6a	Gazel
37	Müstaĝraķ-ı deryâ-yı fenâ 'aynına almaz Ĥâr u ĥas-ı emvâc-ı ĥayâl-ı sekerâtı	6a	Kıta
38	Âzâde sere tâc-ı tecemmül ne belâdur	6a	Gazel

	Terk-i ser ü sâ mânâ taḥammül ne belâdur		
39	Bir olduḡda bidâyetle nihâyet Nedür pes gerdiş-i eşyâya ḡâyet	6b	Gazel
40	Nehy-i ta' cîle eyleyüp maḡrûn Emr-i tedrîci bir ḡakîm-i funûn	6b	Gazel
41	Gerçi olduḡ rûbûde-i çi vü çûn Baḡrımız ḡasret eyledi pür-ḡûn	6b	Gazel
42	Dil-ḡâhî üzre ' ays-ı ḡoşî âdem eylesün Memnûn-ı âdemoyyet olup ' âlem eylesün	6b	Gazel
43	Zerrenûn zürriyeti ḡalmazdı germ ü serdle Her biri âyinedâr-ı mihr-i envâr olmasa	6b	Kıta
44	Bî-ḡayd-ı ser ü pâye ta' alluḡ ne belâdur Müstaḡnî-i iḡsâna temelluḡ ne belâdur	6b	Gazel
45	Ser-ḡûy ser-i kûyuñ olup virmedi ḡat' a Çevḡânuña zaḡmet Îmâ-i ser-i zülfüne vâbeste hemânâ Ûstaduña raḡmet	7a	Gazel
46	Hem-dem olıcaḡ hem-ḡadem u yâr gerekdür Her ḡal-i dile vâḡıf u ḡam-ḡûâr gerekdür	8a	Gazel
47	Şebt idüp bend-i ' azîzânî gül-âb u müşkiye Eyleyen ḡâzîr kilîd-i ḡall-i cemî' -i müşkiye	8a	Gazel
48	Cûyende-i kâm-ı dile ruḡşat ne revâdur ' Azm ehline fevt-i dem-i fırşat ne revâdur	8a	Gazel
49	' Aşḡ-ı ḡaḡ' dur hemîşe cânâ şafâ Tâ' atidür ḡadîm-i ' ahde vefâ	8a	Gazel
50	ḡamdulî'llâh baḡtımız bîdâr u fâriḡ-bâlımuz Kenz-i lâ-yefnâ medâr-ı ' ays u re 's-i mâlımuz	8a	Gazel
51	Cünbiş ü ârâm-ı rûz u şebledür cisme ḡıvâm Olmasa anlar müretteb renc ider kârün tamâm	8b	Gazel
52	Zerre miḡdârûñ bilüp cevânâ olmazdı dilîr İtmese maḡlûb-ı cezbe tab' ını mihr-i münîr	8b	Gazel
53	Pâbeste-i ' alâḡa-i dünyâ dimâḡını Telḡ itmeseydi şerbet-i şîrîn-i irtihâl	8b	Kıta
54	Girmesün mâbeyn-i ḡullânû'l-vefâya n' eylesin Virmesün hicrân-ı iḡvânû'ş-şafâya n' eylesin	8b	Gazel
55	Meyân-ı vaḡdet ü keşretde olsaydı münâfât Me' âd ü mebdè' dü reh-i muḡâl idi mülâḡât	8b	Gazel
56	Düşmeni itse bir ḡulına cefâ Dest-i ḡayret urur yüzine ḡafâ	8b	Gazel
57	Deryâ-yı beḡâ seyrine râḡib kim ola ten Na' ş iskelesi zevraḡı tâbût-ı fenâdur	9a	Kıta
58	Keşret-âbâd-ı şuverdür ' âlem-i farḡ-ı tamâm Vaḡdet-ârâ-yı seyrdür mülk-i cem' -i pür-nizâm	9a	Gazel
59	Vaḡdet-i cins ü nev' e yoḡ inkâr Keşret-i şaḡşa kim baḡar ne şumâr	9a	Gazel
60	ḡalka va' d-i kerîmi ' ayn-ı vefâ Emre luḡf-ı ' amîmi feyz-i şafâ	9a	Gazel

61	Şabr u teslîm olunca hoş ma' cûn Lehceyi şekveden ider me'mûn	9a	Gazel
62	Olmasun dest ü pâ-yı dilde cünûn Tâ ki eyler zamân anı memnûn	9a	Gazel
63	İtmezüz kimseye firîb ü füsûn Mevlevîyüz yiter bize biçûn	9a	Gazel
64	Sermâye-i devlet kişiye 'ilm ü 'ameldür Gümrâhî-i insâna sebep tûl-ı emeldür	9b	Gazel
65	Tâc-ı rahmetdür sere secde vü endâma tamâm Hil'at-ı teşrif-i hüsn-i istikâmetdür kıyâm	9b	Gazel
66	Hısn-ı 'uzletde mekânun burc-ı vahdet ola Kanda ol kehfü'l-emân içre seni kesret bula	9b	Gazel
67	Hüsn ü 'aşkuñ cilvesidür 'aks-i mir'ât-ı cihân Bî-sebeb mi almış âgûşına zemîni âsumân	9b	Gazel
68	Hâtıra gelmez mi hâmûşâna itdikçe nazâr Âhîr ol maımûra olmağ cism-i her câna mağarr	9b	Gazel
69	Bir veliyy-i ni' met-i bâ-himmet isterse kişi Hîdmet-i hünkâr-ı ekberdür gehî olsun işi	9b	Gazel
70	'An yemînî ene duffi hetefâ Tâbe Rabbî 'ala'-hevâ ve 'afâ	10a	Gazel
71	Câme tebdîl-i mülûk-ı milk-i milletdür fakîr Ġarra-i mâl u menâl olup anı görme haķîr	10a	Gazel
72	Ey ferec-bağş-ı şedâ'id lütf idüp imdâd kıl Bu ser-i pür-derdimi efķardan âzâd kıl	10a	Gazel
73	Şafâ-yı vaktile ey gönca-dil açılma şaķın Zamâne Ġurre olup pâreye atılma şaķın	10a	Gazel
74	Dil-dâdelerün seyrine baķ ey şeh-i şannâz Hoş birbirine girmede ebdânile cânlar	10a	Kıta
75	Olursaķ n'ola sâyemüzden girizân Çü birdür nümâyîşde yârân u mârân	10a	Gazel
76	Sen âfet-i devrân ile hûri niçe olur Meftûni anuñ Ġuş u senuñ merdüm-i dîde	10a	Kıta
77	Tâc-ı rahmetdür sere derd-i cefâ Her ne gelse çekmedür resm-i vefâ	10b	Gazel
78	Çâh-ı zekânunda görüp ol dâne-i hâli Murg-ı dil-i sevdâ-zede şanmış gibi hâlî	10b	Gazel
79	Püşt u rûy-ı mihr ü meh-rûdür cefâyıla vefâ Bâ-cenâheyn-i simâ-yı hüsn-i rûz-efzûndur	10b	Kıta
80	Cevher-i a' râz-ı ahlâķ u 'ameldür i' tiķâd Cevher-i nesne be-arz olmaz mağall-i i' timâd	10b	Gazel
81	'Aqlum alup evvel eşer-i meyle efendüm Zâr eyledüñ âhîr nefes-i neyle efendüm	10b	Gazel
82	Hîrmenüñe a' mâl olunca 'araşât 'İşyanile maħlût ola çâş-ı Ġasenât	10b	Gazel
83	Dâye-i evlâd-ı âdem olmasa dünyâ eger Anlara gehvâre itmezdi zemîni ser-be-ser	10b	Gazel
84	Devr-i Mevlânâ ki devr-i âhîr-i devrândur	10b	Gazel

	Âhîr-i devr oldığına evveli bürhândur		
85	Ta' mîm-i keremle k'ola şermende-i ' avâm Lâyık mı havâş itmeye tahşîş-i merâm	10b	Gazel
86	Endîşe-i bî-câyile ' ayş olsa güvâ-râ Ferdâ gamını çekmez idi mün' im-i hod-râ	10b	Gazel
87	Tevhîddurur tefrihadan câna menâş Birlik iledür dağdağadan cisme hâlâş	10b	Gazel
88	Hî'âb-ı gaflet hoş idi adgâş u ahlâm olmasa Râhat-ı mesti ne ' âlemdür ser-encâm olmasa	10b	Gazel
89	Şâl-ı hâl itmeyicek rûh libâs-ı nefsi Lehceden nez' idemez kâl kıyâs-ı nefsi	10b	Gazel
90	Fağrla imkân olunca tev-emân Mümkin elbette fakîr olur hemân	11b	Gazel
91	Âvâre-i şevk-i ser-i kûyuñ olalı dil Ser-menzil-i ğurbet aña reşk-ı vağan oldu	11b	Kıta
92	Bî-hî'îş ü hurd olmasa hâle maqlûb Dîvânenüñ olmazdı hesâbı meslûb	11b	Gazel
93	Mümkinini men' ini olaydı kâr u bâr Vâcibe olmazdı vâcib iftikâr	11b	Gazel
94	Göstermeden dü-çeşm o şeh bir günâhımız Gösterdi serde zülfi gibi her gün âhımız	11b	Gazel
95	Rûy-ı merdi sîm ü zerdür eyleyen sürh u sefid Yoğsa nâ- dârı iderdî zerd ü bed-reng-i ümîd	11b	Gazel
96	Bu mezra' -ı fânide eken tohm-ı fesâdı Vağtı gelecek sù' -ı cezâ biçse gerekdür	11b	Kıta
97	Hep hî'âb-ı ferâmûşa dönüp lezzet-i dünyâ Telh itse gerek kâm-ı dili dehşet-i ' uqbâ	11b	Gazel
98	Devlet oldur kim ola dîn ehline ni' me'l-mu' ñn Devlet bî-dîn olur sù' u'l-kazâ bi'se'l-ğarîn	11b	Gazel
99	Ta' mîm-i keremle k'ola ikrâm-ı ' avâm Lâyık mı havâş itmeye tahşîş-i merâm	11b	Gazel
100	Perîşân hî'âb-ı dünyâ olsa bunda kâbil-i ta' bîr Anı ' uqbâya itmezdi havâle dâver-i tağdîr	11b	Gazel
101	Çulûb u kavâlibde olmuş muyûl Zimâm-ı şitâb nüfus u ' uqûl	12b	Gazel
102	Dîn ü devlet şehd ü şîr olsa ne ' âlemdür şehâ Zü'l-cenâheyn şeref olmağ gerek zîrâ hümâ	12b	Gazel
103	Feyyâz-ı ebed kim ola bahşende-i cân Virmez mi meger sâ' iline pâre-i nân	12b	Gazel
104	Tohm-efgen-i âdâb olanuñ bâğ u cûdı Ezhâr-ı kerâmâtla zeyn olsa gerekdür	12b	Kıta
105	Hâ'dur mâ' il-i devre-i pergâr-ı Mevlevî Hû'dur medâr-ı gerdiş-i reftâr-ı Mevlevî	12b	Gazel
106	Virsen n' ola mizânuna ey çerh nizâm Tâ olmaya hem-seng li' âmile kirâm	12b	Gazel
107	Hîrz-ı cândur bu fağra ve'l-hefâ Zikrin itmezse her nefes ' urefâ	12b	Gazel

108	Kayd-ı cism ü hâbs-i dünyâda kalaydı rûh-ı pâk Pertev-i didârla olmaz giderdi tâb-nâk	12b	Gazel
109	Mânend-i cenâb ol kim ola hâmile-i bâd Vaż' eyleyicek hamlını olur yek-deme berbâd	12b	Gazel
110	Olmasa şem' -i dile pervâne fânûs-ı hayâl Gerdiş-i gird seyrin itmezdi âğûş u şâl	12b	Gazel
111	Muhibb-i Mevlevî oldur ki hâliyle idüp hizmet Ala hüsn-ı nazarlar dîdeden dilden dağı himmet	12b	Gazel
112	'Aţâ-yı h'âce fakîrün şenâ vü şermine degmez Havâdiş meh ü sâlûn dürüşti nermine degmez	12b	Gazel
113	Bâ-kesligi itmiş saña rûzî taqdîr Nâ-keslik idüp bî-kesi itme taḥkîr	12b	Gazel
114	Kûşe-i vahdet olur devḥa-i firdevs ü na 'îm Maḥrem-i râz-ı dil-i zârımız olduğça nedîm	12b	Gazel
115	Muhibb-i Mevlevî olmağ yeter sermâye-i devlet O merdgâr dâne kim âmâde-i şâyeste-i himmet	12b	Gazel
116	Zehî râğ-ı velâyet ḳubbe-i ḥadrâ-yı Mevlânâ 'Aceb bâğ-ı kerâmet türbe-i 'ulyâ-yı Mevlânâ	12b	Gazel
117	Mânend-i şadef ol kim ola pür-dür-i esrâr Zâtı k'ola pinhân olur ezkâr-ı be-dîdâr	12b	Gazel
118	Sîrete şûret meger sîmâ imiş Bâtına zâhir 'aceb îmâ imiş	14a	Gazel
119	O pür-gû nergisün hep kıssa-i kâlû belâ söyler Bu çeşm-i hûn-feşânumda 'acâyib mâcerâ söyler	14a	Gazel
120	Zâhid ki sa'y-i huşk ile mâ' nâ alur şatar Taḳlîd-i ehl-i şıdk ile da' vâ alur şatar	14b	Gazel
121	Âlet-i cân-ı cihân aḥsenü't-taḳvîmdür Kâr-gâh-ı çâr 'unşurda mükerrer dest ü pâ	15a	Kıta
122	Kışt-zâr-ı emelün toḥm-ı ümîd-efşânı Hâşılı bîm-ı elem rencine degmez nânı	15a	Gazel
123	Âfitâb-ı vahdetün feyzi ki keşret-pâş ola Halk-ı 'âlem içre evhâm-ı tegâyür fâş ola	15a	Gazel
124	Mâr u genç ü hâr ü gül yâr u rakîb Birbirine şanma kim ünsile olmuştur ḳarîb	15b	Gazel
125	Semâ' -ı sâlikân sûz u güdâzest Semâ' -ı 'âşîkân nâz u niyâzest	15b	Gazel
126	Olma ey nefis nefis-i nâḥkâm dünyâ-perest Sen perestâr-ı ḥarîm-i hâş cânımsın benim	15b	Kıta
127	N'ola feyz-i ḥarab ḥâlet-i fezâ-yı zâhid olmazsa Diraḥt-ı huşka lütf-i nev-bahârîden nemâ gelmez	15b	Kıta
128	Dildâdelerün ḥâline raḥm eyle efendüm Âvârelerün va' dünüle eyle efendüm	15b	Gazel
129	Ol güher-i yektâ kim ola cân-ı cihân Esrârına muḥlak şadefin k'itmeye maḥrem	15b	Kıta
130	Bî-ḥuzûr u keder-i şöhret-i âfâk oldıḳ Tâḳ-ı nisyân u dem-i râhata müştâḳ oldıḳ	16a	Gazel
131	Bülbül-i gülşen serâ-yı Meşnevîdir Mevlevî	16a	Gazel

	Dem-be-dem hû hû serâ-yı ma' nevidir Mevlevî		
132	Zülf ü kâkül naqş-ı tevķî' ĥıdv-i ĥüsndür İtmiş imzâ ĥükmüni şeh beyt-i ebrü üstüne	16a	Kıta
133	Nezzâre-i âlâ-yı şu'ûn eyleyerek Geldik bu temâşâgehe amma giderek	16a	Gazel
134	Ĥâr-gâh olalı bir meh-i tâbâna dü 'âlem Göstermeye ĥavrâya daĥı kûşe-i dâmen	16a	Gazel
135	Baĥş-ı ehl-i cedele gerçi ĥünerdür sen ü ben Ceng-i ĥayl-i ĥile daĥı siperdür sen ü ben	16a	Gazel
136	Gülşen-i dehrûn güline bülbül ü ĥârına gel Sûgına ĥunyâ-ger sûrına surnâ vü dühül	16a	Kıta
137	Olmasa mecmû' a-i ĥayb u şehâdet âdemi Ĥ'âb u bî-dârîde olmazdı temâşâ her demi	16b	Gazel
138	Hem-kâse kim olmuş seg-i kûyuñla raķîbün Olmaķ ne revâ ĥamz-ı bed-endîşile murdâr	16b	Kıta
139	Ṭâlib-i ' ilm itmesün taĥşîl-i fenn-i cem' -i ketb Âfitâb-ı maṭlaba zîrâ olur cümle şehâb	16b	Gazel
140	Bezm-i ' âlemde olan zevk-âşına cüz' ü küll İtmek ister ṭab' ını âyinedâr-ı ĥâr u gül	16b	Gazel
141	Hem-râz-ı dil selîka-i ülfet-küşâ gerek Hem-dem daĥı daķîka-i şöĥbet-resâ gerek	17a	Gazel
142	Dil-nüvâz olmaķ düşer bu ĥüsn-i ĥalk u ĥulkuna Alma ' âşık eşk-i çeşmin âh u zârından şaķın	17a	Kıta
143	Sırr-ı ser- beste-i secde k'ola sîmâda bedîd Cebhe vâkerde vü rûyı olur elbette sefid	17a	Gazel
144	Sîr-âb-ı serâb olsa gerek teşne-i dünyâ Ser-çeşme-i ĥûn olsa gerek deşne-i dünyâ	17a	Gazel
145	Ĥidmet-i imsâki tekmiil idince rûze-dâr Ni' met-i iftâr ola çün şâm aña pâdâşkâr	17a	Gazel
146	Ṭutup meydân-ı ĥüsnî ĥamze-i ĥûn-rîz fettânuñ Ki lu' b-i mû-yı cündile niçe şâĥib-ķırân başmış	17a	Kıta
147	Derd-i ĥodbîni devâsı olmasa maĥv-ı vücûd Ser-keş emmâreye olmazdı teklîf-i sücûd	17a	Gazel
148	Germ ü serd ü nerm ü suĥt u zûr u zâr u bîş ü kem Nûş u niş ü telĥ u türş ü lütf u ķahr u ' ayş u ĥam	17a	Gazel
149	Ey ĥam-ı hicre olan maĥzûn Şanma kim dehr ide seni maĥbûn	17a	Gazel
150	Dil kim ola pâ-der-gil-i ten câna belâdur Bâr olsa belî sâye-i hem-ĥâne belâdur	17a	Gazel
151	Pâ-beste-i ' alâka-i dünyâ dimâĥını Telĥ itmeseydi şerbet-i şîrîn irtihâl	17a	Kıta
152	Müşkil-i saĥt olmasa ĥall-i ' uķûd-ı yâd-bûd Şarf-ı ' ömr ü himmet itmezdi aña ehl-i şühûd	17a	Gazel
153	Zişt ü zibâ vü dost u düşmen yâr u mâr vü şehd ü semm Sâz u sûr vü sûz u sûg mihr ü kîn vü medĥ u zemem	17a	Gazel
154	Tâzelik nevbahâr-ı şûr-ı cünûn Pîrlik mevsim-i şimâr-ı fûnûn	18a	Gazel

155	Yârân olıcağ mühmel mârâna olur mübdel Âhırde çıkar zehri mihr olmasa pâk evvel	18a	Gazel
156	Faķîr-i hanķahuñ hâli dâ'imâ hoşdur Faķîh-i medrese derd-i hevesle nâ-hoşdur	18a	Gazel
157	Herkesün zâtındadır miftâh-ı genc-i ma'rifet Zâtını bulmazsa bulmaz fetih-i gence maķderet	18a	Gazel
158	Girdbâd-ı dâmen-ı deşt-i fenâdur Mevlevî Âsiyâ seng-i reh-i âb-ı beķâdur Mevlevî	18a	Gazel
159	'Ârif isterse k'olmaya meftûn Virmesün gâh gâh naķş-ı funûn	18a	Gazel
160	Semâ'-ı ten çü fânûs-ı hayâlest Mudîreş dūd-ı şem'-i vecd u hâlest	18b	Gazel
161	Dil-beste-i hayâta ki mâtem gelür memât Bilmez henüz nidüğünü seyr-i fi'ş-şifât	18b	Gazel
162	İnsân-ı kâmil oldı Nüh-ı zamân zemîne Dergâh-ı hîdmetidür aķbâbına sefîne	18b	Gazel
163	'Uķbâda hâzîn olsa gerek hâlik-i dünyâ ĠavĠâyâ zemîn olsa gerek mâlik-i dünyâ	18b	Gazel
164	Olsa bir mâh-ı nûr-ı baķş-ı 'uyûn Çeşm-i zaķm-ı zamân ider ma' yûn	18b	Gazel
165	Semâ'-ı sâlikân terk-i kuyûdest Semâ'-ı 'âşıkân zikr-i vedûdest	18b	Gazel
166	Sermâye-i 'ömrüne tamâmına yeterdün Mecmû'unı hep hîdmet-i dünyâda yitirdün	19a	Gazel
167	Geldikde ki pâkize idün levş-i günehden El-hâle hârâb olmadasın kâr-ı sefehden	19a	Gazel
168	Germ olurdu mergile ten zehresi âb olmasa Dil daķı teb-lerze-i vehmile teb-yâb olmasa	19a	Gazel
169	Hırķa-i faķr u fenâ olsa libâs-ı nefsün Rûhîla zâhir olur sırr-ı hâbâs-ı nefsün	19a	Gazel
170	Der in meydân dil ü cân-râ semâ' est Ve zin-i tâlib ten-i mân-râ semâ' est	19a	Gazel
171	Âlet-i cân-ı cihân-ı aķsenü't-taķvîmdür Kâr-gâh-ı çâr 'unşurda mükerrer dest ü pâ	19a	Kıta
172	Olmasa mecmû'a-i Ġayb u şehâdet âdemi H'âb u bîdârîde olmazdı temâşâ her demi	19b	Gazel
173	'Aķl üstâd-ı 'ulûm olmazdı ilhâm olmasa Nefs şâkird-i 'amel olmazdı aķdâm olmasa	19b	Gazel
174	Nefs-i şumâr-ı hîsâb hayât-ı hayvânım Mu'âmil-i ser-bâzâr-ı 'ömr-i insânım	19b	Gazel
175	Dervîşi ki dil-rîş ide meydân-ı maķabbet Merhemdür aña sûde-i elmâs-ı melâmet	19b	Gazel
176	'Ömr odur ki hem-'inân-ı tâli' -i bîdâr ola 'Ayş-ı hoşla her demi şad-güne ber-ķurdâr ola	19b	Gazel
177	N'ola şîr felek olsa derün kıtmîrine lâlâ Müsâ'id tâli' i mes'ûdi ey şâhenşeh-i vâlâ	20a	Gazel
178	Her dü 'âlem pür-nevâl-ı bî-dirîĠ-ı zü'l-celâl	20a	Gazel

	Sen de kalmazsın tehî et bî-nevâ-yı zî- ^ç iyâl		
179	Naşş u nigâra âyîne-i dil kapılmasun Ol sâde-levh-i jeng-i hevesle yapılmasun	20a	Gazel
180	Çâr-ı bende k'olmaya kesb-i rızâ-yı seyyidi Kûçe bâzâr-ı divîde her nefes mağbûndur	20a	Kıta
181	Dil zemîn-i sâye-i serv-i revânûndur senûñ Dîde cûy-ı 'aks-i rûy-ı hûy-feşânûndur senûñ	20a	Gazel
182	İksir-i ğış u ğill-ı menâhîdür tevbe Cârûb-ı has u hâr-ı melâhîdür tevbe	20a	Gazel
183	Cûş-ı deryâ-yı şuver kim mevc-i kesret pâş ola Her ser-i kâma hezârân bî-edeb evbâş ola	20b	Gazel
184	Bir fûrûmâye k'ola şadr-ı serâ-yı ihtîşâm Hâr-hâr-ı hâr etrâfi çekilmez şubh u şâm	20b	Gazel
185	Hûsn-rây u hûy-nîk ü rûy-hûb u fi' l-hoş Pertev-i esbâb-ı hasen ahsenü 't-takvîmdür	20b	Kıta
186	Şükve-rîz olma rakîb-i bî-günehden esîm ol Hûsn idince herkesi reşkîn ğayret nitsün ol	20b	Gazel
187	Genc ü renc ü dâd u cevri ü illet ü kılet behem Olsa gelmez hâtra fark-ı teşeffî vü kerem	20b	Gazel
188	Şirk-i 'ayn-ı vücûdadur inkâr Yoğsa tevhîd-i Hâkda şübhe mi var	20b	Gazel
189	Âvâre-i kûy-ı dile ârâmgeh olmaz Ârâm nedür kıanda olur anı da bilmez	21a	Gazel
190	Olmasa derd-i ser-i hayl-ı melek dî-vücûd Âdem-ı hâkî nihâde emr olunmazdı sücûd	21a	Gazel
191	Birliğe yetmeyen felâsife var Kesret içre yeter gider bî-zâr	21a	Gazel
192	Zâhir ü bâtın ki zıkr ü fikrle ma' mûr olur Sa' y-i a' zâ cevâniñ-i meşkûr olur	21a	Gazel
193	Deryâ-dilâna vüs' at-ı meşreb-i şafâ yeter Dil-teng-i ârzûya ümîdi cefâ yeter	21a	Gazel
194	Sırr-ı dili olaldan genc-i nihân-ı sîne Sînâ-yı 'âlem oldı vîrâne-i defîne	21a	Gazel
195	Dünyâ-yı dún için dilüñ itme zebûn u huvâr Rızkuñ şütür gibi n'ola dervîş olursa hâr	21b	Gazel
196	Câ-nişîn olmaz kirâmuñ pâyına fark-ı eyyâm Pâyede isterse olsun her biri 'âlî-mağâm	21b	Gazel
197	Nâ-murâd olmak murâdım ber-murâd olsam ne ğâm Kâm-ı 'âleme telh ider âhir çü kâm-ı âdemi	21b	Kıta
198	'Aşk u şevk ü vecd ü hâl ü şahv ü sekr bî-dijem Cümle emvâc-ı muhîtt nurdur bâ-keyf ü kem	21b	Gazel
199	Birlik üzre iken hiyâr u şerâr Girmemiş âra yirlerine şumâr	21b	Gazel
200	Nâ-murâd olmağ murâdım ber-murâd olsam ne var Çün hilâf üzre muğarrer devr-i gerdûn-ı denî	21b	Kıta
201	Cihân germ-âbe sineñ câme kânı Hâmûşândur tehî şanmasın anı	22a	Gazel

202	Cihânı rübâdur süyûl-ı müyûl Hâs u hârî olmuş 'uğûl-ı fuhûl	22a	Gazel
203	Firûzân olsa şem' -i cân ü dil nûr-ı tecelliden Olur bîzâr-ı 'âşık tâbiş-i mihr-i teselliden	22a	Gazel
204	Bir iki câmla zâhid işûn biterdi velîkin Saña o zühdüne hem-reng ü bî-'ilâc iş olmaz	22a	Kıta
205	Devlet-i dâreyn sırrıdır secde-i hâkderûn Her ser-i müyin ider sebz ü nevâziş perverûn	22a	Gazel
206	Hem-ser eyler her ser-i mû-yı seri 'arşa sücûd Merdüm-i çeşme odur sermâye-i nûr-ı şühûd	22a	Gazel
207	Âlâ-yı havâdiş güzer itdikçe başardan Âyîne-şîfat geçme şağın hüs-n-ı nazârdan	22a	Gazel
208	İtmesün dîvâne-i 'aşka naşîhat hoş-mend Bâd ider zîrâ ki cüz'î âteşi külli bülend	22a	Gazel
209	Böyle şehriyân-i imkân eyleyen şâh u vücûb Mass ider mi dâmen-i meydânına gerd-i luğûb	22a	Gazel
210	Ey dil deryûze ger minnet-pezîr ol dem-be-dem Bî-şumâr itmiş iden hâkkuñda ihsân u kerem	22a	Gazel
211	Ey dü çeşm-i ter nedür bu girye vü gûte nazar Çeşme-i nûr-ı şühûd olmuş vücûduñ ser-be-ser	22a	Gazel
212	Şanma tafşîl-i vahdeti tekrâr Vâhîde yokdur ihtimâl-i şumâr	22a	Gazel
213	Çul limen kâlbuhu galâ şağafâ Lâ te 'evveh izâ'l-hâbîbü cefâ	23a	Gazel
214	Şîr-i merd hâkkuñla nâdân iderise kâr zâr Kârın eyler pençe-i kahrında her dem âh u zâr	23a	Gazel
215	Vârîşe mâlik kim ide intikâl Cânun için virmeyiser bir hilâl	23a	Gazel
216	Vir vârunı yokluğ alagör ey dil-i sâde Me'mûlûñ eger sûd ise bâzâr-ı fenâda	23a	Gazel
217	Şulh u ceng ü hall u 'ağd u fetğ ü retğ-i her ümem Baş u dirhem dâğ u merhem neyl ü hırmân-ı ni'em	23a	Gazel
218	Sedd-i râh-ı in ü ândur fetğ-i bâb-ı Mevlevî Gerdiş-i vecd-i revândur pîçtâb-ı Mevlevî	23a	Gazel
219	Zemîn ü âsumânı farz idüp nüh qubbe bir hamâm Tecerrüd üzre kâr-ı şüst ü şûyî k'idesin itmâm	23b	Gazel
220	Etfâlle dîvânelerün hâli 'acîbdür Âyîne olup birbirine ol iki fırça	23b	Gazel
221	Mihr-i gerdûn-ı velâyetdür cenâb-ı Mevlevî Dürr-i meknûn-ı kerâmetdür cenâb-ı Mevlevî	23b	Gazel
222	İtmeyen bî-dârî vü h'âbında zevk-i i'tibâr Fehm ideydi kim pey-ender-pey nedür leyl ü nehâr	23b	Gazel
223	Bir karar üzre degül çün devr-i çerğ Mâhî geh bedr eyler ol gâhî hilâl	23b	Kıta
224	Neyler 'acabâ ni'metini şâhib-i imsâk Olmuş tûtalum mâ-melek-i 'âleme mâlik	23b	Kıta
225	Eylerse n'ola hâkka kerem şâhib-i ihsân	24a	Kıta

	İtdikce 'atâ olmadadır fazl-ı Hudâ bîş		
226	Fâriğ-i da'vâ-yı hestî kâni'-i nân-ı cevîn 'Âşık-ı fakr u fenâ vü mâlik-i mülk-i yakîn	24a	Gazel
227	Hırka-pûş u lücce-cûş u cur'a-nûş veed ü hâl Mâh-ı çerh-i fakr u mihr-i evc-i fahr-ı bî-zevâl	24a	Gazel
228	Geldün bu cihân-ı 'acebe seyr iderek Ser-menzile irdün hazer-ı ğayr iderek	24a	Gazel
229	Ey dü gûş-ı âşinâ-yı nağme-i cân-sûz-ı 'aşk Kandasın kanda nevâ-yı dil-pezîr-i yûz-ı 'aşk	24a	Gazel
230	Mevlevîvâr olmasa perverde-i şems-i cihân Çarh-zen olmazdı meydân-ı hevâda zerreler	24a	Kıta
231	Firâz-ı bâm-ı 'arş-ı lâ-mekândur cây-ı dervîşân Şeref-bağş-ı ser-i devr-i zamândur pây-ı dervîşân	24b	Gazel
232	İderse zulmile sultân ra'yyesini harâb Her itdügün görür ol da tolup gözine türâb	24b	Gazel
233	Mârile yâr olmak ister yârile mâr olmayan Hoş görüp ya' nî rakîbin yârine bâr olmayan	24b	Gazel
234	'Aciz-i fakr olan esîr-i cefâ Yek-nefes k'olmaya harîf-i şafâ	24b	Gazel
235	Bilse kâdr-ı ân-ı 'ömri feylesof tîz-râyı Hâtırında felsefe itmezdi kâdr fûls-i câyı	24b	Gazel
236	Ma'şûk olunca kâdr-i niyâzı bilür gerek 'Âşık daği 'inâyet-i nâzı bilür gerek	25a	Gazel
237	Dâd-ı ğayret çün zîr-i desti ider âhîr tebâh Düşmesün kayd-ı demâra zîr-i dest bî-günâh	25a	Gazel
238	Zikrin eyler bu fıkrânun 'urefâ Hırz-ı cân u 'azîmet-i esefâ	25a	Gazel
239	Bî-kayd u ğam ol seyr ü sülûk isteriseñ Pür-şevk-i dem ol zevk-i mülûk isteriseñ	25a	Gazel
240	Âzarladur zabt-ı rakîb ey şeh-i dâdâr Zîrâ ki fûrûmâyeler in'âm götürmez	25a	Gazel
241	Bûy-ı hûşdır çünki ey bîni ğidâ-yı şâmme Pes neden geldi saña bir bûy-ı kibr olmak 'acîb	25a	Kıta
242	Zâhir-i fîşk u şalâh u bâtın-ı zühd ü tehem Şûret-i redd ü kabûl u sîret-i 'özü ü nedem	25b	Gazel
243	Ni'met-i bî-'âfiyettür mün'ime ğaflet-fezâ Ĝam degül aña hem olsa olmasa berg ü nevâ	25b	Gazel
244	Terk-i rûbeh bâzî-yi nefis it harîminde dilâ Bîşe-i şîrândur meydân-ı merdân-ı hudâ	25b	Gazel
245	Ey dehen sensin meger sermâye-i elvân-ı zevk Tatmamışdur kimse sensiz sofrâ-i dünyâ tuzun	25b	Kıta
246	Keşret-i çün ü çirâ vü fikret-i lev-lâ vü lem İtmede dânişveri dil-beste-i bağş-ı hikem	25b	Gazel
247	Ney gibi her şerhâda şad inşirâh ister dile Tâ ki âyîne olup keşf-i rumûz-ı müşkile	25b	Gazel
248	Tiryâkîlerün bengi vü mey-ğorla bağşı Bir hoşça temâşâyımış aşhâb-ı 'uğûla	26a	Kıta

249	Bende-i mücrim olıcağ hîdmete ikdâm eyler ‘Âkıbet-ı ‘afvile Mevlâ dahı ikrâm eyler	26a	Gazel
250	Merâyâ k’olsalar pâk u mükâbil Şafâ-yı âhîr olur anda hâşıl	26a	Gazel
251	Zerre kim âyîne-i mihr-i cihân-ârâ ola Hiç tehî şey mi kalur ‘âlemde inşâf it dilâ	26a	Kıta
252	Ey serâpâ-yı ten-i hâk-ı nihâd-ı âdemi Reg-be-reg hikmetle olduñ kân-ı hiss-i lâmise	26a	Kıta
253	Bâşıra olduğca hüsne mâşîta Lâmisedür aşl u vaşla vâşîta	26a	Gazel
254	Zîr-i her-kâmında dâm-ı şad-belâ hezmîn iden Menzil-i maşûda oldur sâlim ü gânim giden	26b	Gazel
255	Ol nedür kim aşlı fer‘ a zâm idüp ‘Âleme olmuş ‘aceb ‘ibret-nümâ	26b	Kıta
256	Nev-mürîdi Mevlevî kim fakrıla olmuş etemm Reh-nümâ-yı kâmil ü pîr-i mükemmeldür dedem	27b	Gazel
257	Şeb-çerâğ-ı cümle-i dilsin eyâ ‘aql-ı ma‘âd Pâyüñe pervâne itsün kendüyi ‘aql-ı me‘âş	27b	Kıta
258	Çeşm-bend olmazdı nireng-i hevâ âhîr dile İtmese evvel nigâh-ı iltifât-ı âb u gile	27b	Gazel
259	Dest ü dâmân kaçan olduğca Şâkıb mülteşem Mevlevî te ‘yîdin itmiş gayret-i Hâk mültezem	27b	Gazel
260	Huşğ ü ter yek-katre-i feyzüñle şâdâb-ı ni‘em Nik ü bed yek-lem‘ a-i lütfuñla pür-tâb-ı kerem	27b	Gazel
261	Seyrine şûret olunca rûy-pûş açmazdan Müjdededür bûy-ı pîrâhen-i ‘azîz-i râzdan	27b	Gazel
262	Şayd-ı sîmurg u hümâyâ kim tenezzül itmeye Şa‘ve-yi dünyâyı nitsün şâhbâz-ı Mevlevî	27b	Kıta
263	Bezm-i üns-i Mevlevîde itmek için ‘ayş ü dem Meşreb-i vâsi‘ dürür kâ‘im-mağâm-ı Câm-ı cem	27b	Gazel
264	Tâ‘ifân-ı kûy-ı ‘aşkadur gehî şânî harem Olmuş ehl-i hâle seng-i âsitân-ı müstelem	27b	Gazel
265	Sîmâ-yı şilâhuñ mı degül hâlka mülâyim Evzâ‘ u kelâmuñ mı degül Hâkka münâsib	27b	Kıta
266	İtmesün âlûde fikr ü vâ‘izi Gördigince çirk-i huşbânım benüm	27b	Kıta
267	Çünkü yekdür esâs-ı ‘ağd-ı hezâr İnhilâlinde hiç olur mı şumâr	27b	Gazel
268	Kalb olur kalbüñe kalbi olmayanı gıll u gış Bâtin olmazsa muşaffâ sûd itmez gösteriş	28b	Gazel
269	Qâbiliyyet-i hânemiz itdi harâb Rûz u şebde i‘tiyâd-ı hûrd u h‘âb	28b	Gazel
270	Feyz-i ezeli itmişken rızkı müheyyâ Ya dilde nedür bu ğam u serde ne bu ğavgâ	28b	Gazel
271	Şu‘ûd-ı zirve-i devlet ğam-ı hübûtına degmez Hezâr sâle-i rif‘at dem-i sükûtuna degmez	28b	Gazel
272	Şarâb u şahid-i in bezm-i fânî	28b	Gazel

	Heme der neş'e vü der cilve ânâ		
273	Dilber sitemi ' âşıkâ pûşide keremdür ' Âşık kellesi dilbere düzdîde sitemdür	28b	Gazel
274	Mevc-i dahl u harc-ı sühân u cûd-ı halkdur Şuğl-ı bîş ü kem ziyân-ı nağd-ı sûd-ı halkdur	29a	Gazel
275	İzdivâcât olunca nağş u nigâr Limeni'l-mülk olur netîce-i kâr	29a	Gazel
276	Çatre-i ni' metde pinhân heft-deryâ-yı hikem Hâric-i tavk-ı beşer ta' dâd-ı emvâc-ı ni' em	29a	Gazel
277	Lillâhi'l-hamdu kullemâ veşefâ Vaşifun bi'l-cemîli ve 's-tevfâ	29a	Gazel
278	Virürse hâtıra teşvîş eger mâzî vü müstakbel İder hâlûn mükedder şafvet-i vaqte irişmez el	29a	Gazel
279	Dü der-i beytinde şanma devr-i ' ömri pâyidâr Biri maħrec biri medħaldür eyle i' tibâr	29a	Gazel
280	Alur mehden tesellisin o kim dil-gîr-i devrândur Ki yek-şeb bedr olursa mâ' adâsı cümle noğşândır	29b	Gazel
281	Bezm-i feleke gelüp gidenler Cânla gelüp cemâd gitti	29b	Kıta
282	Âvâze-i şeyh olmada pür dâr u diyâra Yer kalmadı bir sâmi' ada kavlı-i qarâra	29b	Gazel
283	Çafesden kim ola âzâd bülbül Olur gülşen-i maħarı tab' -ı gül gül	29b	Gazel
284	' Acebdür Leyli-i dünyâya meyli tab' ı pür-mihrûn Ki Mecnûnı olur hüsnün gören ol mâ-melek mihrûn	30a	Gazel
285	Ey ki ez mîm-i gam nâgâhî Mi-gudâzâ u koni şad âhî	30a	Gazel
286	Ey ki der ma' reke-i bîm ü ümidi her-gâh În perîşân reveş-et miğend âhir gümrâh	30a	Gazel
287	Meşev gâfil derin meydân-ı bâzî Ki her sûyiş pür-est ez sûz u sâzî	30a	Gazel
288	Ser-levha zîb-i defterimüzdür günâhımız Meşğ-ı niyâza besmeledür medd-i âhımız	30a	Gazel

Nikâtü'l-Ma'ârif'teki 6 şiir (45, 118, 119, 120, 137, 255) Sâkıb Dede'nin dîvânında bulunmaktadır. Ancak dîvândaki bu şiirlere ait dipnotlarda bu şiirlerin sadece Mehmed Emin Lütî tarafından H.1244/M.1828'de istinsah edilen ve Süleymaniye Kütüphanesi (Nâfiz Paşa) No: 870'de bulunan nüshada mevcut bulunduğu diğer nüshalarda bulunmadığı kaydedilmiştir (Arı, e-kitap: 35-38). Ayrıca bir dipnotta, sözü edilen müstezadın sonradan bulunup dîvâna kaydedildiği belirtilmiştir (Arı, e-kitap: 532). Sâkıb Dede'nin vefatından iki sene sonra (1737) Derviş Ebûbekr-i Kütahyevî tarafından Sâkıb Dede'nin müellif nüshasından istinsah edilen nüshada da bu gazellerin, lugazın ve müstezadın bulunmaması, aslında bu şiirlerin Sâkıb Dede'nin kendisi tarafından dîvâna konulmadığını, bu şiirleri Mehmed Emin Lütî'nin, hazırladığı nüshaya başka bir yerde görüp eklediğini göstermektedir. Nikâtü'l-Ma'ârif'in ortaya çıkmasıyla birlikte Mehmed

Emin Lütfî'nin bu şiirleri Nikâtü'l-Ma'ârif'ten alıp hazırladığı nüshaya dâhil ettiği anlaşılmaktadır.

Nikâtü'l-Ma'ârif'teki 288 şiirden yukarıda zikredilen 6'sı hariç 282'si divânda bulunmayıp Nikâtü'l-Ma'ârif'in yayınlanmasıyla ilk defa ortaya çıkmıştır.

Nikâtü'l-Ma'ârif'te genel olarak tasavvufun özelde ise semâin işlendiği 10 tane Farsça (17, 125, 160, 165, 170, 226, 272, 285, 286, 287) ve tasavvuf konularında yazılmış 3 tane Arapça (70, 213, 277) şiir mevcuttur. Bu şiirler Sâkib Dede'nin Arapça ve Farsçaya olan vukûfiyetini göstermesi bakımından önemlidir. Ancak eserde Arapça ve Farsça şiirlerin sayısı çok azdır. Bu da hedeflenen okuyucu kitlesi ile ilgili bir durumdur. Nitekim Sâkib Dede şiirlerini fikirlerini yaymak için kullanmış ve geniş kitlelerin okuyup anlaması için Nikâtü'l-Ma'ârif'teki şiirlerinde Türkçeyi tercih etmiştir. Ayrıca Sâkib Dede'nin, şiirlerinde her birini dokuzar şiirde kullandığı Arapça vecizeler vardır:

Leyse fi'd-dâri gayruhu deyyâr: Evde ev sahibinden başkası yoktur (26, 36, 59, 188, 191, 199, 212, 267, 275).

Küllü emrin li-vaqtihî merhûn: Her iş kendi zamanına bağlıdır (40, 41, 61, 62, 63, 149, 154, 159, 164).

Hasbuna 'llâhu vahdehu ve kefâ: Allah, tek başına bize yeter (49, 56, 60, 70, 107, 213, 234, 238, 277).

Nikâtü'l-Ma'ârif'te, muhtelif yerlere serpiştirilmiş vaziyette, tamamı Arapça olan mensur parçalar da bulunmaktadır. Bu metinleri çoğunun başlığı ince manalı söz demek olan “Nükte”dir. Nükte kelimesi aynı zamanda mecmuanın başlığında da yer almaktadır. Nikâtü'l-Ma'ârif'te iç güzelliğin önemine, zihnin duruluğunun insanın halini güzelleştireceğine, kalbin ve gözün genişliğinin olumlu, hasedin olumsuz neticelerine, ibadetin en lezzetli, isyanın ise en acı iş olduğuna, kişinin konuşmasının onun olgunluğunu gösterdiğine dair nükteler vardır. Örnek olması bakımından bazı metinleri aşağıya alıyoruz:

Lâ behcete li's-şuveri illâ bi-behâi's-siyeri feḥassinûhâ bi-taḥsînuha (8a)³

Şervetü'l-yed bi'l-‘ayn tûrişu ḍaykı's-şadr bi'l-ğayn (13b)⁴

El-ḥikemü ve'l-‘iberu şimâru cenneti'l-ḥuldi ve ezhâruhâ ve marziyyati'l-ef'âli ḥûrun 'âynun ve ḥamîdetü'l-aḥlâki ḡilmânuha ve 'avârifü'l-me'ârifü ni' metün sermediyyetün ḥavle ḥiyâḍiha ve nefehâtü'l-vâridâti ve nesâ'imü'l-işârâti revḥuhâ ve reyḥânuhâ li'l-fânîne bi-celâli's-şifâti ve'l-bâḳîne bi-cemâlihâ'l-vâşîlîne ilâ maḳâşıdu'l-kevneyni bi-kemâlihâ ṭûbâ lehum nuḳûdu'l-cinâni bi-esri esrârihâ (16b)⁵

³ İç güzellik olmazsa dışta güzellik olmaz. O halde içinizi güzelleştirerek dışınızı da güzelleştirin.

⁴ Hasetle kazanılan servet göğse çokça darlık bırakır.

⁵ Celal sıfatında fani ve cemal sıfatında fani olanlar için hikmet ve ibretler ebedi olan cennetin çiçekleri ve meyveleridir. Rızâ olunan ameller hurileridir. Ahlakın güzelliği ḡilmanıdır. Marifet bilgisi havuzu etrafında devamlı bir nimettir. İşaret esintileri kokusudur. Onun kemaliyle iki cihanın maksatlarına ne mutlu ki cennetlerin nimetleri bütünüyle onlar içindir.

Eserde a'yân-ı sabite ile ilgili bir parça vardır. A'yân-ı sâbite eşyanın görünür hale gelmeden önce Allah'ın ilminde bilgi olarak mevcudiyeti, zahir olan varlıkların Allah'ın ilmindeki mahiyetleri, gizli hakikatleri (Uludağ, 1991: 198-199) şeklinde tanımlanmıştır. Bu tabir ilk defa İbn-i Arabi tarafından ortaya atılmıştır. Sâkib Dede a'yân-ı sâbiteye dair şöyle bir açıklama yapmıştır:

El-a'yânü 'ş-şâbitetü fi'l-hayâli ke 'ş-şuveri'l-hâşileti fi'l-ezhâni ve ta'rižuha havâşşuhâ'l-münâsibetu bi-sebebi burûzihâ fi 'âlemi 'ş-şehâdeti feyutefe'elu ve netefa'elu bi-hasebiha felâ tegâyüre fi zevâtihâ bel fi vücûdihâ fi'l-'âlemîn (6a)⁶

VEZİN

Nikâtü'l-Ma'ârif'te kullanılan vezinler kullanım sayısına göre aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Vezin	Kullanılma Sayısı
Fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün	117
Mef' ülü/ mefâ' ilü/ mefâ' ilü/ fe' ülün	52
Fe' ilâtün / mefâ' ilün / fe' ilün	30
Mefâ' ilün / mefâ' ilün / mefâ' ilün / mefâ' ilün	20
Mef' ülü / fâ' ilâtü / mefâ' ilü / fâ' ilün	13
Fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün	12
Mefâ' ilün / mefâ' ilün / fe' ülün	11
Fe' ilâtün / fe' ilâtün / fe' ilâtün / fe' ilün	10
Mefâ' ilün / fe' ilâtün / mefâ' ilün / fe' ilün	4
Fe' ülün / fe' ülün / fe' ülün / fe' ülün	4
Mef' ülü / mefâ' ilün / mef' ülü / fe' ülün	2
Mef' ülü / fâ' ilâtün / mef' ülü / fâ' ilâtün	2
Müfteilün / müfteilün / fâ' ilün	1
Müfteilün / fâ' ilün / müfteilün / fâ' ilün	1
Mef' ülü / fâ' ilâtün / mefâ' ilü / fâ' ilün	1
Mefâ' ilün/ mefâ' ilün/ mefâ' ilün	1
Mef' ülü / mefâ' ilün / mef' ülü / mefâ' ilün	2
Mef' ülü / mefâ' ilün / fe' ülün	1
Mefâ' ilün/ fe' ülün/ mefâ' ilün/ fe' ülün	1
TOPLAM	288

⁶ A'yân-ı sâbite hayalde, zihinlerde hâsıl olan suretler gibidir. Şehadet âleminde ortaya çıkması için uygun özelliklerini sunar. Ona göre göre etkiler ve etkileniriz. Zatında değişiklik yoktur. Âlemlerdeki varlığında değişiklik vardır.

3) Dil ve Üslup Özellikleri

Sefîne-i Nefîse-i Mevlevîyân adlı eserinde ağır bir dil kullanan (Arı, e-kitap: 8) Sâkıb Dede Nikâtü'l-Ma'ârif'teki Türkçe şiirlerinde genel itibarıyla sade bir dil kullanmıştır. Bunda yaşadığı dönemde şahit olduğu tasavvuf karşıtı fikirlere (İdiz, 2015: 1052-1063) yönelik savunma amacı etkili olmuştur. Ayrıca şeyh olması hasebiyle insanlara nasihat etme gayesi gütmesi de sade dil kullanmasında tesirlidir. Sanatı, fikirlerinin neşri için kullanan Sâkıb Dede Nikâtü'l-Ma'ârif'te birçok atasözü ve deyim de kullanmıştır. Hem tasavvuf karşıtlarına karşı savunmasını hem de “*Herkes ektiğini biçer.*” atasözünü kullandığı bir parçayı aşağıya almakla yetiniyoruz:

Ṭa' n iderse ehl-i ' aşka bed-güher

Bu meşeldür it ürür kervân geçer

Ġam degül ol da mücâzâtın görür

Herkes ektigin bu mezra' da biçer (K1/2b)

4) Muhteva Özellikleri

Mevlevîlik, Kütahya Mevlevîhânesi'nde 46 yıl postnişinlik yapmış olan Sâkıb Dede'nin şiirlerinde önemli bir yer tutmuştur. Sâkıb Dede, birçok şiirinde Mevlana Celâleddin Rûmî'ye ve Mevlevîliğe doğrudan ya da dolaylı olarak temas etmiştir.

Sâkıb Dede Mevlânâ'ya her yönden tam teslimiyet halindedir. Mevlânâ, meyle Sâkıb Dede'nin aklını almış, neyle de onu perişan etmiştir:

'Aqlum alup evvel eşer-i meyle efendüm

Zâr eyledün âhîr nefes-i neyle efendüm

Kimdür saña itme diyecek bezm-i şafâda

Şâkıb kuluña neyelerisen eyle efendüm (K1/10b)

Sâkıb Dede, Mevlânâ'dan kendisine gönül vermişlerin hallerine merhamet eylemesini, hatırlarını almasını talep eder:

Dildâdelerün hâline rahm eyle efendüm

Âvârelerün va' düñile eyle efendüm

Lâzım mı vefâ kim dile tesellîye besdür

Hâtırlarımı al ele bu şeyle efendüm (K1/15b)

Sâkıb Dede okuyucularına birçok nasihat da vermiştir. Gece ve gündüz zamanın iki avaresi, ömür defterinin ikiyüzlü kâğıdıdır. İnsan, kötü işlerle vakit geçirirse biri rezillik diğeri yüz karasıdır:

Rûz u şeb şanma zamânûñ iki âvâresidür

Defter-i ömrüñ ikiyüzlü varağ-pâresidür

Kâr-ı zıştıyle güzer eylerse evkâtuñ

Birisi rüsvâ-yı 'âlem biri yüz çaresidür (K1/4a)

İnsanın sermayesi, ilim ve ameldir. İnsanın doğru yoldan şaşmasının sebebi uzun hedeflerdir, hırstır. Gayret etmek isteyen ilim ve amel toplamak için gayret etmelidir. Hırsın çaresi ölümü düşündürmektir:

Sermâye-i devlet kişiye 'ilm ü 'ameldür

Gümrâhî-i insâna sebeb tûl-ı emeldür

Cehd eylersen 'ilm ü 'amel cem'ine sa'y it

Tûl-ı emelüñ çâresi taqrîb-i eceldür (K1/9a)

Bu fani tarlada fesat tohumu eken, vakti gelince kötü karşılığını biçecektir. Kana kana kerem peşinde yürüdüğü zaman, iki cihanda hüsrân zehrini içecektir:

Bu mezra' -ı fânîde eken tohm-ı fesâdı

Vağti gelecek sû'-ı cezâ biçse gerekdür

Sîr-âb-ı rehîk-ı kerem olduğda muhîk ol

Zehr-âbe-i hüsrân-ı dü kevn içse gerekdür (K1/12a)

Sâkıb Dede'nin yaşadığı dönemde yaşanan tekke-medrese tartışmasında devrin yöneticilerinin medrese tarafında yer alması sebebiyle Sâkıb Dede o yöneticilere yönelik bazı eleştiri ve tavsiyelerde bulunmuştur. Devlet yöneticileri adaletli ve insaflı olmaları durumunda bu tavır Haşır gününde onları Cennet'e götürecektir Burak olacaktır:

Zü'l-cenâh-ı 'adl u inşâf olsa esbi devletüñ

Rûz-ı maşşerde olur berki burâkı cennetüñ

Ṭayy idüp meydân-ı gîr ü dârı yek pervâzla
Şeh-süvârına görünmez rûy u râhı nefsinüñ (K1/5a)

Devletle din bal ve süt gibi birbiriyle mezc olmalıdır. Din ve devletin bir anlık ayrılığı onları cesedi olmayan bir ruh ve ruhu olmayan bir cesede dönüştürür:

Dîn ü devlet şehd ü şîr olsa ne ‘ âlemdür şehâ
Zü'l-cenâheyn şeref olmak gerek zîrâ hümâ

Dîn ü devlet birbirinden yek-dem itse infikâk
Cân-ı bî-ten cism-i bî-rûha dönerler gûyiyâ (K1/12b)

Devleti yönetenler raiyetini zulümlerle harap ederse, gözüne toprak dolmak suretiyle, ettiğini bulur. Bu tip yöneticiler Kahhar olan Allah'ın cezasını düşünmezler mi? Zalimlere sorgu olmayacak mı?:

İderse zulmile sultân ra‘ iyyesini hârâb
Her itdügün görür ol da şolup gözine türâb

‘ İtâb-ı dâver-i Kâhhârı yâd itmez mi
Megerki zâlîme hiç olmaya su’âl u cevâb (K1/24b)

Sonuç

1. Nikâtü'l-Ma'ârif'in ortaya çıkmasıyla dîvânı yayınlanmış olan Sâkib Dede'nin bilinmeyen 282 şiiri ve bazı mensur eserleri gün yüzüne çıkmıştır.
2. Sâkib Dede'nin dîvânı hazırlanırken faydalanılan Süleymaniye Kütüphanesi (Nâfiz Paşa) No: 870'de bulunan nüshada mevcut olup diğer yazmalarda bulunmayan şiirlerin Nikâtü'l-Ma'ârif'ten alınmış olduğu ortaya çıkmıştır.
3. Sâkib Dede'nin dîvânında görülen Mevlevîyye vurgusu ve tasavvuf karşıtı hareketlere karşı savunma gayesi, Nikâtü'l-Ma'ârif'te de çok canlı bir şekilde görülmüştür.
4. Kütahya Mevlevîhânesi'nde 46 yıl boyunca postnişinlik yapan Sâkib Dede'nin geniş kitlelere hitap etmek amacıyla, Nikâtü'l-Ma'ârif'teki şiirlerinde sade bir dil kullandığı, yer yer atasözü ve deyimlere yer verdiği tespit edilmiştir.
5. Bundan sonra yapılacak mecmua tasniflerine, “kişinin kendi yazdığı çeşitli metinleri ihtiva eden mecmualar” şeklinde bir madde konulması tasniflerin kapsamını biraz daha genişletecektir.

Kaynakça

- Aksoy, Hasan, (2002) “Kıta”, TDVİA, C.28, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Aydemir, Y. (2007), “Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü Ve Karşılaşılan Problemler,” *Turkish Studies/ Türkoloji Araştırmaları*, Volume 2/3, 122-137.
- Arı, A. (e-kitap), *Mevlevîlikte Bir Hanedanlık Kurucusu Sâkîb Dede ve Divânı*, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10646,sakibdededivanimetinpdf.pdf> ?0, (Erişim tarihi: 27.03.17)
- Dağlar, A. (2013), “Sakîb Dede'nin Şiirlerinde Mevlânâ ve Mevlevîyye Vurgusu”, *Sûfî Araştırmaları- Sûfî Studies*, 3/4, s.59-72.
- Gürbüz, M. (2012), “Şiir Mecmuaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi”, *Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, (Editör: Hatice Aynur vd.), Sayfa: 97-113, İstanbul: Turkuaz Yayınları
- İdiz, F. (2015). “Kâtip Çelebî'nin Mîzânü'l-Hakk Adlı Eseri Bağlamında Kâdızâdeliler-Sivâsiler Mücadelesi” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 39, Cilt 8, 1052-1063.
- İpekten, H. (2005). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kılıç, A. (2012), “Mecmua Tasnifine Dair”, *Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, (Editör: Hatice Aynur vd.), Sayfa: 77-96, İstanbul: Turkuaz Yayınları.
- Kurnaz, C., Aydemir, Y. (2013), “Mecmulara Sorulması Gereken Sorular,” *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 8/1, p. 51-64.
- Levend, A. S. (1998). *Türk Edebiyatı Tarihi (1.Cilt)*. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Saylan, Betül. (2014), “Kütahya Mevlevîhânesi Postnişini Mustafa Sâkîb Dede ve Sefîne-i Nefîse-i Mevlevîyân İsimli Eseri”, *Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (KTUİFD)*, C.1, S.2, s.165-180.
- Tanyıldız, A. (2012). “Şiir Mecmualarının Neşri Hakkında” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 21, Cilt 5, 224-239.
- Uludağ, Süleyman (1991) “A'yân-ı Sâbite,” TDVİA, C.4, Ankara: Türk Diyanet Vakfı Yayınları.